

Nástroje školy pro nastavování hranic a funkční spolupráci

Přehled od nejměkčích po nejtvrďší opatření | ZŠ a MŠ | včetně právní opory
Setkání ředitelů ZŠ a MŠ na Poličsku | 4. června 2026

Nástroje jsou seřazeny od nejméně invazivních po nejpřísnější. U každého opatření od stupně 2 výše je uvedena právní opora.

Barevná legenda:

	Stupeň 1 – Měkká / preventivní opatření
	Stupeň 2 – Středně intenzivní opatření (formální intervence v rámci školy)
	Stupeň 3 – Tvrďší opatření (výchovná s dopadem na žáka / rodinu, spolupráce s institucemi)
	Stupeň 4 – Nejtvrďší opatření (vnější orgány, právní dopady)

#	Nástroj / opatření	Stručný komentář	Právní opora	ZŠ	MŠ	ZUŠ
STUPEŇ 1 – MĚKKÁ / PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ						
1	Třídnické hodiny	Pravidelný prostor pro budování vztahů, řešení klimatu třídy, preventivní témata.	— (vnitřní organizace školy)	✓ ZŠ	✓ MŠ*	Ano
2	Školní parlament	Žákovská samospráva posiluje odpovědnost, participaci a pocit sounáležitosti.	— (vnitřní organizace školy)	✓ ZŠ	— MŠ	Ne
3	Plán pedagogické podpory (PLPP)	Interní plán pro žáka s obtížemi – bez nutnosti doporučení PPP.	— (pedagogická autonomie školy)	✓ ZŠ	✓ MŠ	Ano
4	Podpůrné opatření 1. stupně	Nejlehčí stupeň podpory, navrhuje škola sama; zahrnuje úpravy výuky, prostředí, komunikace.	— (pedagogická autonomie školy)	✓ ZŠ	✓ MŠ	Ano
5	Individuální výchovný plán (IVÝP)	Vnitřní dokument školy s konkrétními cíli pro žáka s opakovanými kázeňskými problémy.	— (vnitřní organizace školy)	✓ ZŠ	— MŠ	Ano
6	Dohoda se zákonným zástupcem	Písemná dohoda o pravidlech spolupráce, očekávání školy a rodičů.	— (smluvní volnost, § 123 ObčZ)	✓ ZŠ	✓ MŠ	Ano

#	Nástroj / opatření	Stručný komentář	Právní opora	ZŠ	MŠ	ZUŠ
7	Mediace / komunitní kruh ve třídě	Řízený rozhovor k řešení konfliktu bez sankčního charakteru.	— (vnitřní organizace školy)	✓ ZŠ	✓ MŠ	Ano
8	Třídní program primární prevence	Jednorázový nebo cyklický program pro třídu, škola nebo ext. specialista.	— (vnitřní organizace školy)	✓ ZŠ	✓ MŠ*	ano
9	Přítomnost AP o přestávkách	Organizační změna, díky které je alespoň jeden dospělý pořád ve třídě	— (vnitřní organizace školy)	✓ ZŠ	ne	ne
STUPEŇ 2 – STŘEDNĚ INTENZIVNÍ OPATŘENÍ (FORMÁLNÍ INTERVENCE ŠKOLY)						
10	Individuální vzdělávací plán (IVP)	Na základě doporučení PPP/SPC; upravuje obsah, formy a metody výuky.	§ 16 odst. 4 zák. č. 561/2004 Sb.; § 3–4 vyhl. č. 27/2016 Sb.	✓ ZŠ	✓ MŠ	ne
11	Školní poradenské pracoviště (ŠPP)	Výchovný poradce, psycholog, metodik prevence – interní první linie odborné pomoci.	§ 7a vyhl. č. 72/2005 Sb. (ve zn. vyhl. č. 197/2016 Sb.)	✓ ZŠ	✓ MŠ	Ano, pokud existuje
12	Náhled ve třídě (PPP, SVP, SPC)	Odborník pozoruje výuku nebo práci s dítětem; poskytuje zpětnou vazbu a doporučení.	§ 116 zák. č. 561/2004 Sb.; vyhl. č. 72/2005 Sb.	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
13	Napomenutí třídního učitele / ŘŠ	Nejlehčí výchovné opatření dle školského zákona; ústní nebo písemné.	§ 31 odst. 1 písm. a) zák. č. 561/2004 Sb.	✓ ZŠ	— MŠ	ne
14	Důtka třídního učitele	Písemné výchovné opatření zaznamenané v dokumentaci; informuje rodiče.	§ 31 odst. 1 písm. b) zák. č. 561/2004 Sb.	✓ ZŠ	— MŠ	ne
15	Důtka ředitele školy	Závažnější písemné opatření; předchází snížené známce z chování.	§ 31 odst. 1 písm. c) zák. č. 561/2004 Sb.	✓ ZŠ	— MŠ	ne
16	Snížená známka z chování (2 nebo 3)	Uděljuje pedagogická rada; zaznamenaná na vysvědčení.	§ 31 odst. 2 zák. č. 561/2004 Sb.; § 14–15 vyhl. č. 48/2005 Sb.	✓ ZŠ	— MŠ	ne
17	Úprava školního řádu	Jasně vymezení pravidel, sankcí a práv; prevence sporů. Musí být v souladu se zákonem.	§ 30 zák. č. 561/2004 Sb.	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
18	Omezení aktivit (výlety s přespáním) – JEDNOTLIVEC	Zákaz účasti na akcích s přespáním pro konkrétního žáka při závažném porušení školního řádu.	Nepřímá opora: § 30 (školní řád); rozhodnutí ředitele v rámci organizace školy (§ 164 zák. č. 561/2004 Sb.)	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano

#	Nástroj / opatření	Stručný komentář	Právní opora	ZŠ	MŠ	ZUŠ
<p>⚠ Zákaz výletu pro CELOU TŘÍDU nemá zákonnou oporu a je v rozporu s principem individuální odpovědnosti (kolektivní trest). Hrozí stížnost zákonných zástupců i přezkum ze strany zřizovatele. Doporučujeme nepoužívat.</p>						
STUPEŇ 3 – TVRDŠÍ OPATŘENÍ (SPOLUPRÁCE S ODBORNÍKY A INSTITUCEMI)						
19	Odvedení dítěte z výuky rodičem	Po výzvě školy si rodič odvede dítě, které není způsobilé pro výuku (např. spí ve škole po probdělé noci u počítače)	§ 22 zák. č. 561/2004 Sb	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
20	Přivolání RZ	V případech intoxikace neznámou látkou, paralelně informován rodič	§ 29 zák. č. 561/2004 Sb	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
21	Výuka dočasně mimo třídu s podporou AP	Pouze po dohodě s rodiči a na jasně omezenou dobu, typicky po závažném incidentu ve třídě, kdy není vhodné nechat dítě na omezenou dobu doma	§ 29 zák. č. 561/2004 Sb	✓ ZŠ	— MŠ	ne
22	Pobyt doma dočasně mimo třídu	Pouze po dohodě s rodiči a na jasně omezenou dobu, typicky po závažném incidentu ve třídě	§ 22 a 29, odst. 3 zák. č. 561/2004 Sb	✓ ZŠ	— MŠ	ne
23	Výchovná komise školy	Formální setkání vedení, TU, rodičů, žáka a případně odborníka. Výstupem je písemný záznam.	§ 31 zák. č. 561/2004 Sb. + metodické doporučení MŠMT č.j. 20 006/2007-51	✓ ZŠ	— MŠ	ne
24	Školní případová konference/ případová konference OSPOD	Interdisciplinární setkání odborníků k řešení složitého případu; koordinuje škola nebo OSPOD.	§ 10 zák. č. 359/1999 Sb. o SPOD; metodika MŠMT k případovým konferencím (2013)	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
25	Spolupráce s PPP, SPC	Diagnostika, doporučení podpůrných opatření, konzultace pro pedagogy.	§ 116 zák. č. 561/2004 Sb.; vyhl. č. 72/2005 Sb.	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
26	Spolupráce s SVP (středisko výchovné péče) – ambulantní spolupráce	Ambulantní péče pro děti s výchovnými problémy; poradenství pro školu.	§ 116 zák. č. 561/2004 Sb.; zákon č. 109/2009 Sb., vyhl. č. 72/2005 Sb.	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
27	Třídní program od SVP	Cílená práce s kolektivem třídy, vedená lektory SVP.	§ 116 zák. č. 561/2004 Sb.; vyhl. č. 72/2005 Sb.	✓ ZŠ	— MŠ	Ne

#	Nástroj / opatření	Stručný komentář	Právní opora	ZŠ	MŠ	ZUŠ
28	Pobyt ve stacionáři nebo internátu SVP	Intenzivnější forma péče při závažných výchovných problémech; vyžaduje souhlas rodičů.	§ 116 zák. č. 561/2004 Sb.; vyhl. č. 72/2005 Sb.; souhlas zákonného zástupce podmínkou	✓ ZŠ	— MŠ	ne
29	Přesazení v rámci třídy, popřípadě přeřazení do paralelky	Interní opatření při závažném narušení vztahů; závisí na kapacitách školy.	§ 49 zák. č. 561/2004 Sb. (rozhodnutí ředitele o zařazení žáka)	✓ ZŠ	— MŠ	Ano, omezeně
30	Doporučení rodičům k využití odborné péče	Písemné doporučení k navázání spolupráce s pedopsychiatrem, psychologem, PPP, SVP apod.	Obecná zásada §2 zák. 561/2004 Sb. (vzdělávání zohledňuje potřeby žáka) + § 10 odst. 4 zák. č. 359/1999 Sb. o SPOD – oznamovací POVINNOST	✓ ZŠ	✓ MŠ	ano
STUPEŇ 4 – NEJTVRDŠÍ OPATŘENÍ (VNĚJŠÍ ORGÁNY, PRÁVNÍ DOPADY)						
31	Oznámení na OSPOD	Povinnost školy při podezření na ohrožení dítěte nebo podnět při opak. neomluvené absenci.	§ 10 odst. 4 zák. č. 359/1999 Sb. o SPOD – oznamovací POVINNOST; § 34 odst. 9 zák. č. 561/2004 Sb. (absence)	✓ ZŠ	✓ MŠ	Ano
32	Spolupráce s Policií ČR	Při podezření na TČ (ubližení, šikana, drogy). U dětí do 15 let → OSPOD; od 15 let → Policie.	§ 8 odst. 1 trestního řádu (zák. č. 141/1961 Sb.) – oznamovací povinnost u vybraných TČ; zákon č. 273/2008 Sb.	✓ ZŠ	✓ MŠ	Ano
33	Přestupkové řízení (prostřednictvím obce)	Podnět obci k řešení přestupku zákonného zástupce při zanedbávání povinné školní docházky.	§ 182a zák. č. 561/2004 Sb.; zák. č. 250/2016 Sb. o přestupcích	✓ ZŠ	✓ MŠ (u povinného roku)	ne
34	Návrh na ústavní výchovu	Rozhoduje soud na návrh především OSPOD, ale návrh může podat i ZŠ; krajní řešení při selhání všech ostatních opatření.	§ 46 zák. č. 94/1963 Sb. (zákon o rodině); § 971–974 OZ; zák. č. 359/1999 Sb.	✓ ZŠ	✓ MŠ	ne
35	Vyloučení	Pokud neplní povinnou školní docházku (ZŠ a předškolní rok v MŠ)	§ 35 školského zákona a § 7 odst. 2 vyhlášky č. 71/2005 Sb. o základním uměleckém vzdělávání	— ZŠ	✓ MŠ	ano

Poznámky k použití pro MŠ

Mateřská škola má k dispozici výrazně užší škálu formálních nástrojů než ZŠ, protože:

- na děti v MŠ se nevztahuje povinná školní docházka (s výjimkou povinného předškolního vzdělávání od 5 let),
- v MŠ neexistují výchovná opatření ve smyslu školského zákona (napomenutí, důtky, hodnocení chování),

*Položky označené * platí pro MŠ s omezeními nebo ve specifickém kontextu – doporučujeme konzultaci s příslušným odborným pracovištěm.*

Zásady při výběru opatření

- **Gradace:** Postupujte od nejměkčího k nejtvrděmu – eskalace musí být postupná a zdokumentovaná.
- **Dokumentace:** Každé opatření zaznamenejte v dokumentaci školy (datum, účastníci, závěr, navazující kroky).
- **Informování rodičů:** Rodiče informujte před formálním opatřením; výjimka platí jen při bezprostředním ohrožení dítěte.
- **Právo dítěte:** Děti a žáci mají právo být vyslyšeni přiměřeně svému věku (§ 100 OZ, Úmluva o právech dítěte).
- **Kombinace přístupů:** Kombinace podpůrných a restriktivních opatření bývá účinnější než samotná sankce.
- **Kolektivní trest:** Kolektivní trest (sankce celé třídy za jednání jednotlivce) je v rozporu s principy školského práva – nepoužívat nebo použití velmi důkladně zvážit s ohledem na celou třídu.

Co nepoužívat:

- Nechat rodiče, aby si problémy dětí ve třídě vyříkali mezi sebou např. na třídních schůzkách
- Konfrontace rodičů dětí, mezi kterými došlo k fyzickému konfliktu
- Umožnit odchyťávání cizích dětí před školou rozezleným rodičem
- Konfrontace agresorů a obětí

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školství, mládeže
a tělovýchovy

Časté třecí plochy:

Výklad č. 1: Mgr. Jan Fiala - <https://www.pravniprostor.cz/k-pravum-povinnostem-ucitelu>

Práva a povinnosti učitelů upravují zejména § 22a a 22b školského zákona, významné jsou i zásady vzdělávání podle § 2 odst. 1 školského zákona. Za podstatné pak považují i vnitřní předpisy školy, zejména školní řád, který podle § 30 odst. 1 písm. a) školského zákona upravuje podrobnosti k výkonu práv a povinností žáků.

Níže uvedené odpovědi se vztahují k právním předpisům bez zohlednění školního řádu. Podstatná je tedy rovněž úprava ve školním řádu, která může některé odpovědi změnit. Obecně může školní řád přiznat žákům větší práva, v některých případech pak i větší povinnosti.

Pokud žák nebo zákonný zástupce s některými pravidly nesouhlasí, nabízí se cesta iniciovat změnu školního řádu, který schvaluje školská rada. V ní jsou zastoupeni i zákonní zástupci nezletilých žáků a zletilí žáci.

1. Musí Vás učitel pustit o hodině na záchod?

Ano. Toto vyplývá z § 29 odst. 1 školského zákona, podle kterého škola přihlíží k základním fyziologickým potřebám žáků. Učitel nedokáže určit, kdy zrovna žák nepotřebuje. Navíc nelze vyloučit, že žák má zdravotní potíže. Proto podle mého názoru učitel nemůže žáka nepustit.

Pro případ újmy na zdraví má žák žalovat právnickou osobu vykonávající činnost školy, nikoliv zřizovatele ani učitele. Za škodu vzniklou žákům totiž odpovídá právě škola, jak stanoví § 391 zákoníku práce.

Školy mají právní subjektivitu a zřizovatel je v těchto případech zcela nepřislušný. Učitel jako zaměstnanec pak za škodu způsobenou v rámci výkonu práce odpovídá zaměstnavateli. Navíc za nedbalostní porušení odpovídá do výše čtyřapůlnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku, jak stanoví § 257 odst. 2 zákoníku práce.

2. Jak může učitel trestat žáky za jejich neukázněnost?

Přichází v úvahu udělení napomenutí třídního učitele, důtky třídního učitele nebo důtky ředitele školy, a to za podmínek školního řádu (§ 17 vyhlášky č. 48/2005 Sb. a § 10 vyhlášky č. 13/2005 Sb.).

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školsství, mládeže
a tělovýchovy

V závažnějších případech ředitel školy může podmíněně vyloučit nebo vyloučit žáka. V nejzávažnějších případech je dokonce ředitel školy povinen tak učinit. Podmíněně vyloučit nebo vyloučit je však možné pouze toho žáka, který splnil povinnou školní docházku. Prakticky tedy tento postup nelze použít na základní škole.

Pokud žák ohrožuje bezpečnost nebo zdraví jiných žáků, je možné jej oddělit od třídy a vzdělávat jej mimo třídu po nezbytnou dobu (tj. po dobu, než bude schopen se opět vzdělávat ve třídě se spolužáky).[2] Podle stanoviska Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je tento postup možný i v případě, že žák znemožňuje nebo narušuje vzdělávání ostatních žáků.[3] V případě agresivního chování žáka (kdy je žák „v naprosto excitovaném stavu“) je přijatelný dokonce i fyzický zásah učitele.[4]

V širší rovině je nicméně třeba od trestů zaměřit pozornost spíše na příčiny. Žák může mít speciální vzdělávací potřeby, může se nudit kvůli svému nadání... Je tedy ke zvážení doporučit vyšetření ve školském poradenském zařízení, případně spolupracovat s OSPOD.

3. Můžou učitelé rozdávat práce za trest?

Ne. Nejde o kázeňské opatření upravené právními předpisy.

4. Může Vás učitel nutit, abyste zůstali „po škole“?

Ne. Nejde o kázeňské opatření upravené právními předpisy. Počet povinných vyučovacích hodin stanoví rámcový vzdělávací program (§ 26 odst. 2 školského zákona), pro konkrétní školu pak pro konkrétní ročníky počet hodin určí školní vzdělávací program (§ 5 odst. 2 školského zákona). Učitel nemůže nutit zůstat žáky po škole, protože již nejde o povinnou vyučovací hodinu.

Nutit zůstat po škole nelze ani záškoláky. V případě podezření na záškoláctví škola oznamuje podezření ze spáchání přestupku zanedbávání péče o povinnou školní docházku [§ 182a odst. 1 písm. a) bod 3 školského zákona]; u žáků středních škol může v krajním případě přistoupit k jejich vyloučení.

5. Může škola zakázat žákům používání mobilních telefonů?

Ano, protože to výslovně připouští § 30 odst. 3 školského zákona, a to i o přestávkách. Zákon nestanoví, že by se zákaz mohl vztahovat jen na vyučovací hodiny. Zákaz i o přestávkách může být opodstatněný např. z důvodu prevence kyberšikany.

6. Může učitel zabavit dětem mobil, tablet nebo jinou věc?

Učitel může vyzvat žáka, aby odložil mobil na určené místo (např. katedru) a zajistil jej proti vyrušování. Po konci hodiny si žák mobil opět vezme.[5] Odebrání na celý den považují za nepřiměřené a rozporné s právem na vlastnictví (srov. čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod). Není důvodné, aby učitel s mobilem manipuloval. Fyzické odebrání si dovedu představit jen ve výjimečných situacích, např. při závažné kyberšikaně, kdy by šlo o situaci podobnou krajní nouzi.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školství, mládeže
a tělovýchovy

Obecně učitel nemůže číst zprávy na mobilu. Nicméně při závažných okolnostech (typicky podezření na podvádění nebo šikanu) může po žákovi požadovat umožnit přečtení. Z pohledu zásahu do soukromí jsou zprávy na mobilu chráněny stejně jako psaníčka, v obou případech jde o písemnosti osobní povahy ve smyslu § 86 občanského zákoníku. Není opodstatněné, aby postup u mobilů byl přísnější než u psaníček.

Pokud žák nevyhoví, přichází v úvahu udělení kázeňského opatření (viz otázka č. 2).

7. Může Vám učitel sebrat mobil, tablet nebo jinou věc např. do konce školního roku?

Ne.

8. Může učitel vyhodit Váš mobil do koše?

Ne.

9. Může Vás učitel vyloučit ze třídy a poslat za dveře za to, že vyrušujete?

Ne. Na chodbě žák není vzděláván. Zároveň nad ním není vykonáván dohled.[6] Nepovažuji za dostatečné „nechat otevřené dveře, aby měl [učitel] pod kontrolou pohyb vykázaného provinilce“. Učitel vzdělává žáky ve třídě a zároveň nad nimi vykonává dohled a nelze po něm spravedlivě požadovat, aby konal dohled ještě nad někým na chodbě.

10. Může učitel trestat žáky např. tak, že jim přikáže, aby po zbytek hodiny stáli v rohu?

Ne. Takový žák se nevzdělává a jde o nedůstojný postup.

11. Může učitel trestat žáky např. tak, že jim přikáže, aby několikrát napsali jednu větu?

Ne. Nejde o kázeňské opatření upravené právními předpisy.

12. Může po Vás učitel chtít, abyste opravili to, co jste ve škole rozbili nebo znečistili?

Nelze obecně říci, že ano. U základní školy se náhrada škody způsobené žákem řídí § 2920 a následujícími občanského zákoníku. Podrobnější výklad přesahuje záměr tohoto článku. Zjednodušeně však lze říci, že významnou roli bude hrát okolnost, zda škola zanedbala náležitý dohled. Dohled se podle § 6 odst. 1 vyhlášky č. 263/2007 Sb. vykonává mj. v zájmu předcházení škod na majetku. Pokud škola dohled zanedbala, pak žák mladší 13 let škodu nehradí a starší žák ji hradí v částečném rozsahu.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školství, mládeže
a tělovýchovy

U střední školy platí zvláštní právní úprava v § 391 odst. 1 zákoníku práce, podle které tito žáci hradí jimi způsobenou škodu.

13. Smí učitelé na žáky křičet?

Ne. Křik v mozku aktivuje centrum strachu a děsí lidi[7] a je v rozporu se zásadou vzájemné úcty, respektu a důstojnosti podle § 2 odst. 1 písm. c) školského zákona.

14. Může učitel trestat celou třídu? (kolektivní tresty)

Ne. Kázeňské opatření lze udělit pouze tomu žákovi, který porušil své povinnosti.

Zadání písemné práce není kázeňské opatření a nelze jej považovat za trest. Písemná práce je způsob hodnocení výsledků vzdělávání žáků, což je součástí vzdělávání. Ad absurdum pokud je žák připraven a dostane jedničku, o jaký „trest“ jde? Pokud nestanoví školní řád jinak (§ 30 odst. 2 školského zákona), může učitel zadat písemnou práci kdykoliv.

Co se týká úklidu, zpravidla může být obtížné zjistit, který přesně žák způsobil nepořádek. Ve třídách se tak typicky střídají žáci jako úklidová služba. Nicméně na žáky nelze v tomto směru klást nepřiměřené požadavky – úklid je totiž v náplni práce příslušných nepedagogických pracovníků.

15. Mohou učitelé nahlas předčítat známky?

Ano. Je zjevné, že žáci ve třídě vědí, kdo je jak dobrý, a mají představu o známkách svých spolužáků. Hodnocení žáka nemůže v žádném případě představovat zásah do osobnostních práv. Jinak by učitel nemohl ani ústně zkoušet nebo klást otázky. Posměšné nebo ponižující komentáře od učitele samozřejmě ve školství nemají místo.

16. Mohou si učitelé číst, nebo dokonce nahlas předčítat milostné dopisy a jiné vzkazy?

Obecně učitel nemůže číst vzkazy. Nicméně při závažných okolnostech (typicky podezření na podvádění nebo šikanu) může po žákovi požadovat umožnit přečtení. Předčítání nahlas možné není. Viz též otázka č. 6.

17. Můžou Vás učitelé přesazovat?

Ano, toto je podle § 164 odst. 1 písm. a) školského zákona v kompetenci ředitele školy, který přesazování může delegovat na učitele.

18. Může Vám učitel odepřít účast na třídním výletě nebo na exkurzi?

Jednoznačně nedoporučuji odpírat účast určitému žákovi. Jde o velmi problematický postup z pohledu práva žáka na vzdělávání, které probíhá i na výletě a exkurzi.

19. Smí učitel přetáhnout hodinu?

Ne. Podle § 26 odst. 1 školského zákona vyučovací hodina trvá 45 minut. Je nutné žákům ponechat přestávku v plné délce.

20. Můžou žáci jíst nebo pít o hodině?

Základní lidskou potřebou je jíst i pít a rušit ostatní jsou způsobilé obě činnosti. Byť je samozřejmě potřeba pít významnější, není důvod, proč by žák za běžných okolností nemohl vydržet 45 minut bez napití. Žák tedy nemá právo jíst a pít o hodině. Právo pít o hodině lze dovodit při odůvodněných okolnostech, např. na základě zdravotního stavu žáka, při fyzické aktivitě, zhoršených mikroklimatických podmínkách (např. při omezeném větrání z důvodu smogové situace nebo při venkovní teplotě vzduchu nad 30 °C, srov. § 18 odst. 3 vyhlášky č. 410/2005 Sb.).

Výklad č. 2: JUDr. Ondřej Drachovský, Ph.D. - <https://www.pravniprostor.cz/20-otazek-co-ucitele-smeji-co-nesmeji-ale-presto-casto-delaji-i-cast>

Na úvod uvádíme, že nejdůležitějším předpisem, který musíme zohlednit při zhodnocování učitelské praxe, je školský zákon. Tento zákon například v § 2 odst. 1 stanoví, že: „Vzdělávání je založeno na zásadách (...) c) vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání“. Právě především optikou této zásady musíme nahlížet na jednotlivé níže popsané případy chování učitelů. Jak my právníci s oblibou říkáme – vždy je potřeba zohlednit okolnosti konkrétního případu.

Náš článek proto nevnímejte jako zobecnění toho, co je za všech okolností přípustné, a co je naopak za všech okolností zakázané – vždycky totiž musíme brát v potaz i intenzitu, se kterou došlo k případnému narušení výše uvedené zásady či jiných zákonem chráněných hodnot.

1. Musí Vás učitel pustit o hodině na záchod?

Pokud nutně potřebujete na záchod, učitel Vám to zakázat nesmí. Je to přece Vaše základní potřeba. Pokud Vás učitel odmítne pustit a Vy to poté nevydržíte, můžete učitele (nebo školu) žalovat z titulu zásahu do Vaší osobnosti. Pokud soud dospěje k závěru, že Vás tato událost poznamenala velmi citelně, nebo že dokonce poznamenala Vaše zdraví, můžete dokonce chtít po škole (/učiteli), aby Vám zaplatil(i).

Učitel Vám ale nemusí dovolit, abyste chodili na záchod častěji, než potřebujete. K chození na záchod slouží přestávka. A opakované žádosti o puštění na záchod narušují výuku, což si učitel nemusí nechat líbit. Učitel proto obecně může v závislosti na situaci zvážit, jestli se jedná o žáka, který žádá výjimečně, nebo o někoho, kdo se jenom snaží zneužít svého práva. Pokud si učitel není jistý, měl by žáka pro jistotu radši pustit.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školství, mládeže
a tělovýchovy

V Německu se soudy zabývaly případem učitele, který dovolil žákovi chodit na záchod jenom o přestávkách. Jeden jeho žák ho během hodiny údajně třikrát požádal, jestli může na toaletu. Po třetí neúspěšné žádosti se žák pomočil. V důsledku toho podali rodiče na učitele trestní oznámení mj. za ublížení na zdraví.[1] Jak dopadlo trestní řízení, již nevíme, máme však za to, že prohřešek učitele nebyl natolik závažný, že by ho bylo nutné řešit nejkrajnějším prostředkem, kterým je trestní odpovědnost.

2. Jak může učitel trestat žáky za jejich neukázněnost?

Učitelé mají právo potrestat žáky, kteří jsou mimořádně neukázněni včetně těch, kteří chodí za školu. Učitelé mají právo používat výchovná opatření na podporu výuky a jednotlivých žáků. To zahrnuje celou řadu oprávnění, kterých se mnozí žáci obávají. Na druhou stranu je třeba uznat, že se najdou i žáci, se kterými hrozba těmito opatřeními nic moc nedělá.

Hlavními kázeňskými opatřeními jsou:

- napomenutí třídního učitele,
- důtka třídního učitele,
- důtka ředitele školy;
- (podmíněné) vyloučení žáka (jak plyne z § 31 školského zákona spolu s prováděcími vyhláškami)[2].

V podstatě žádné jiné kázeňské opatření by nebylo v souladu s právním řádem, byť by ho připouštěl školní řád.

3. Můžou učitelé rozdávat práce za trest?

Pokud to má smysl z pedagogického hlediska, může učitel zlobivému žákovi zadat i nějaký úkol navíc. Nemůžou mu ale poručit, aby opisoval školní řád, ani aby několikrát za sebou napsal stejnou větu, ani aby v kabinetu biologie čistil vycpaná zvířata, protože u žádné z těchto metod nelze najít žádný pedagogický přínos a zároveň mohou směřovat k narušení důstojnosti žáků.

Naopak mohou učitelé přikázat zlobivému žákovi třeba to, aby se např. písemně zamyslel nad svým špatným chováním.

Všechny úkoly či práce za trest ale budou představovat úkoly na doma – nelze studenta nutit, aby kvůli nim zůstal „po škole“ (a patrně ani to, aby kvůli nim přišel do školy dřív). Tím se dostáváme k další otázce:

4. Může Vás učitel nutit, abyste zůstali „po škole“?

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školství, mládeže
a tělovýchovy

Nutit žáky, aby zůstali „po škole“ za trest kvůli špatnému chování v hodině, není právně v pořádku. Povinnost zůstat „po škole“ totiž nikdy nemůže být trestem. Není přípustné ani to, aby učitel nechal žáky „po škole“ a poté po nich nic nechtěl – taková praktika by v podstatě nutila studenty, aby byli ve škole jako ve vězení. Dále poukazujeme na povinnost každé školy vést rozvrh hodin, který není pouze cárem papíru, leč klíčovým vnitřním dokumentem [§ 28 odst. 1 písm. g) školského zákona]. Rozvrh hodin je třeba respektovat.

Podle našeho názoru ale mohou učitelé nutit zůstat „po škole“ ty žáky, kteří bez vážného důvodu zameškají vyučování (záškoláci). A to proto, aby dohonili látku, o kterou přišli.[3] V tomto případě tak půjde spíše o doučování než o „klasický pobyt po škole“. Rodiče každopádně musí být o tomto prodlouženém pobytu ve škole informováni a ideálně by s ním měli i dopředu souhlasit.

5. Může škola zakázat žákům používání mobilních telefonů?

Škola je oprávněna zakázat ve školním řádu používání mobilů (i třeba tabletů) s výjimkou jejich používání ze zdravotních důvodů (§ 30 odst. 3 školského zákona).

Školní řád Vám proto může zakázat i používání telefonů o přestávkách. To se zdá jako zbytečně přísné, ale některé školy taková pravidla skutečně zavedly. Podle našeho názoru není toto řešení přiměřené,[4] neboť použití mobilu o přestávce nemusí být nutně nijak škodlivé. Navíc rodiče někdy potřebují dětem sdělit, že jim např. odpadl trénink, popř. že je nebudou moci po vyučování vyzvednout. A je určitě žádoucí, aby se děti o těchto změnách dozvěděli co nejdříve. Lze tedy doporučit, aby škola případný zákaz mobilů projednala s rodiči např. v rámci rodičovských schůzek.

Není ale přípustné, aby školní řád zakázal smartphony do školy nosit. Je tomu tak proto, že žáci musí být přístupní rodičům aspoň cestou do školy a z ní.

6. Může učitel zabavit dětem mobil, tablet nebo jinou věc?

Pokud jako žáci neoprávněně používáte mobil, může učitel skutečně zasáhnout a vyzvat Vás, abyste mu telefon předali. Už ale nesmí kontrolovat, co jste zrovna na telefonu dělali (ani Vás vyzývat k tomu, abyste mu telefon odemknuli). V žádném případě si učitel nesmí pročítat zprávy, které na Vašem telefonu najde. Už vůbec nesmí tyto zprávy předčítat před celou třídou. Stejně tak nemůže ani prohlížet fotografie a videa z galerie telefonu ani je třeba posílat svým kolegům, známým či ředitelce školy.

Příklad: Žák Karel Neposeda používá o hodině telefon. Učitel pan Komenský mu telefon zabaví a zadá třídě úkol k vypracování. Zatímco se studenti zabývají úkolem, pan Komenský se v mobilu „přehrabuje“, např. si pročítá komunikaci v aplikaci WhatsApp.

Takové učitelovo chování není přípustné. Učitel se nemůže jen tak přehrabovat v mobilu žáka, nemá k tomu žádný právní důvod. Mimochodem, v zásadě to samé platí i pro školní tašky, batohy, aktovky či kabelky.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školství, mládeže
a tělovýchovy

Pokud by ale měl pan Komenský důvod se např. domnívat, že jste jeho nebo jiné žáky na svůj telefon nahráli, může požadovat, abyste mu ukázali, co v telefonu máte (pokud nepřekročí meze tzv. svépomoci ani nutné obrany). Pokud to odmítnete, může pan Komenský nejprve zavolat rodičům, případně – v závislosti na tom, jak ochotní jsou rodiče – i policii.

7. Může Vám učitel sebrat mobil, tablet nebo jinou věc např. do konce školního roku?

I kdybyste s mobilem vyrušovali sebevíc (např. byste na něj natáčeli spolužáky), není možné, aby Vám ho učitel nevrátil nejpozději na konci vyučování. To samé platí i o dalších věcech, které učitel během hodiny zabaví žákům proto, aby zamezil vyrušování. Učitel Vám tedy nemůže sebrat (zabavit) v podstatě žádnou věc na delší dobu, než jeden vyučovací den. Pokud si učitel chce např. nechat do konce školního roku Vaše pravítko, se kterým jste vyrušovali o hodině češtiny, zasahuje do Vašeho vlastnického práva a Vy ho můžete klidně žalovat na vydání věci (in eventum na náhradu škody). V zájmu urychleného řešení můžete případně podat návrh na vydání předběžného opatření, nebo žalovat tzv. na ochranu držby. Sám bych některou z takových žalob mohl podat – vzpomněl jsem si totiž, že mi asi ve třetím ročníku gymnázia náš chemikář Melichar zabavil hokejový časopis a do dneška mi ho nevrátil.

Zabrání telefonu či jiné věci na nepřipustně dlouhou dobu může být i přestupkem a v krajním případě dokonce trestným činem.

Na hraně dovolenosti je situace, když učitel zabaví žákovi např. telefon do dalšího dne s tím, že si ho mohou vyzvednout jenom rodiče. V jednom případě, který skončil u soudu v Berlíně, odebral učitel žákovi jeho mobil v pátek a předal ho zpět matce až teprve v pondělí. Soudci se však případem věcně nezabývali, protože podle nich nedošlo k zásahu do základních práv. Pouze zásah do základních práv by přitom zakládal příslušnost správního soudu, u kterého byla daná žaloba podána.[5]

8. Může učitel vyhodit Váš mobil do koše?

Učitel má právo usměrňovat chování žáků. To jsme už zmínili. Nemůže k tomu ale používat nepřiměřené prostředky. Proto není možné, aby učitel vyhazoval dětem mobily, tablety ani jiné věci, které může poškodit, do koše, z okna, ani aby je házel na zem. To platí i tehdy, když učitel žáky na tento svůj krok předem upozorní. Příklad nepřiměřeného jednání učitelky můžete vidět na tomto videu: <https://www.youtube.com/watch?v=3Bu3Z3Xdynw>

Učitel,[6] který Váš mobil při jeho vyhazování poškodí, Vám musí nahradit škodu – jinými slovy, musí Vám zaplatit opravu telefonu. Pokud byste navíc prokázali, že učitel Váš telefon vyhodil nejen za účelem potrestání, ale i proto, aby měl potěšení z Vašeho neštěstí, musel by zaplatit i tzv. cenu zvláštní obliby (zaplatil by Vám tak třeba i za to, že se už nikdy nedostane k fotkám Vašeho zatoulaného kocoura nebo k videím, na kterých s kamarádkami tancujete macarenu).

Správný postup učitele, kterému vadí nedovolené používání telefonu žákem, spočívá v tom, že žáka vyzve k vydání telefonu a následně telefon odloží na učitelskou lavici. V případě opakovaných prohřešků je určitě na místě kontaktovat rodiče, popř. udělit žákovi poznámku, napomenutí či důtku.

9. Může Vás učitel vyloučit ze třídy a poslat za dveře za to, že vyrušujete?

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školy, mládeže
a tělovýchovy

I když není spravedlivé po učitelích chtít, aby ignorovali narušování výuky, nelze takový postup doporučit. Při posílání za dveře je problém mj. s tím, že učitel má povinnost dohledu.

10. Může učitel trestat žáky např. tak, že jim přikáže, aby po zbytek hodiny stáli v rohu?

Učitel nesmí udělovat tresty, které jsou ponižující, a které by proto mohly narušovat žákovu důstojnost. Patří sem i tresty, jako je dřep, otočení čelem ke zdi, sezení s rukama za zády, či stání v koutě, popř. na jedné noze do konce hodiny. Tato opatření nemají vzdělávací ani výchovný charakter, ale pouze studenta ponižují.

11. Může učitel trestat žáky např. tak, že jim přikáže, aby několikrát napsali jednu větu?

Každý zná scénu z úvodu Simpsonových, ve které Bart píše na tabuli stejnou větu několikrát za sebou. Protože ale takový trest není výchovným opatřením, není povolen. Podobně Vám tak učitelé nesmí nařizovat ani to, abyste opisovali školní řád nebo něco podobného.

12. Může po Vás učitel chtít, abyste opravili to, co jste ve škole rozbili nebo znečistili?

Ano. Pokud poškodíte školní majetek, může Vás učitel požádat, abyste škodu nahradili. Pokud jste tedy třeba pokreslili školní lavici, musíte ji vyčistit.

Škůdce má totiž podle občanského zákoníku povinnost nahradit škodu v první řadě uvedením věcí do původního stavu.

13. Smí učitelé na žáky křičet?

Ano i ne. Záleží na situaci. Učitelé nesmí žáky ponižovat ani citově zraňovat. Když učitel křičí, musíme se ptát: Stává se to často? V jakých situacích? Nakolik dal žák příčinu k takovému křičení? Mohl učitel reagovat jinak?

Pokud se tak děje ve výjimečné situaci, třeba proto, že hrozí nějaké nebezpečí, nebo pokud se učitel prostě snaží přehlušit hlasité žáky, bude postup učitele v pořádku. Jinak tomu bude, pokud učitel neustále křičí na jednotlivé žáky, a to bez vážnějšího důvodu a třeba i s použitím nepřiměřených vulgarit. Podobně učitel nemůže přijít za žákem a křičet mu přímo do ucha – to by bylo nepřiměřené opatření, které by mohlo vést dokonce k újmě na zdraví.

14. Může učitel trestat celou třídu? (kolektivní tresty)

Není dovoleno trestat celou Vaši třídu za prohřešky, kterých se dopustil jenom jeden nebo několik Vašich spolužáků. Učitel tím porušuje jednu ze základních zásad demokratického právního státu, podle které nelze trestat nevinné lidi.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školy, mládeže
a tělovýchovy

Není proto přípustné, aby učitel rozhodl např. o tom, že bude Vaše třída psát písemku proto, že Vaši spolužáci Franta s Jardu opakovane vyrušovali o hodině. To platí i přesto, že Vám učitelé mohou zadat písemku v podstatě kdykoli.[1] Ani toto jejich právo totiž nesmí být zneužito (ke kolektivnímu trestání).

Podobně když někteří žáci udělají ve třídě nepořádek, není možné, aby učitel přikazoval uklidit tento nepořádek i těm žákům, kteří s ním nemají nic společného.

15. Mohou učitelé nahlas předčítat známky?

Čtení známek nahlas považujeme za jeden z nejčastějších prohřešků. Takové předčítání se totiž může některých méně úspěšných studentů nepřiměřeně dotýkat. Předčítání známek nahlas je dle našeho názoru v rozporu s osobnostními právy žáků a s právem na ochranu osobních údajů.

Předčítání známek nahlas by bylo přípustné pouze se souhlasem studentů (popř. jejich rodičů). Nejvhodnějším přístupem je ale zpřístupnění známek jen pro jednotlivé studenty, kterých se daná známka týká (a pro jejich rodiče), popř. klasické rozdání opravených písemek.

Příklad: Učitel pan Mluvka před celou třídou komentuje známku každého žáka, když rozdává opravené testy. Tento přístup podle nás není v pořádku.

Něco jiného by bylo, pokud by se jednalo o známku v rámci ústního zkoušení, kde si hlasité oznámení výsledku umíme představit jako právně obhajitelné. Takové hlasité oznámení totiž taky ukazuje ostatním studentům, jaký výkon hodnotí učitel jakou známku. Na rozdíl od písemné práce zde spolužáci mohli sledovat celý průběh zkoušky, a proto si nejspíš taky zaslouží vědět, jak zkouška dopadla. Pokud by posléze nastal spor mezi žákem a učitelem ohledně oprávněnosti známky, budou ostatní žáci plnit roli svědků. V případě písemných prací tento zájem ostatních žáků odpadá a nenapadá nás ani jiný legitimní důvod pro hlasité oznamování známek. Totéž platí pro výsledné známky na konci školního roku, v pololetí či ve čtvrtletí.

Učitel ale může říct například, že „byly dvě jedničky a bohužel taky jedna pětka“. Nesmí ale poté ani pohledem naznačit, kdo kterou známku dostal.

Ani při ústní zkoušce ale nemůže učitel žáka zesměšňovat za jeho špatný výkon ani jeho výkon nijak hanlivě komentovat. Nesmí mu např. říct, že na jeho výkon by byla málo i šestka apod., ani pronést větu typu „Kdyby hloupost dělala krásným, byl bys George Clooney.“ nebo „Jsi blbej jak cihla.“ Naopak v pořádku bude, pokud učitel žákovi nezabarveným tónem řekne, že např. „říká nesmysly“.

16. Mohou si učitelé číst, nebo dokonce nahlas předčítat milostné dopisy a jiné vzkazy?

Pokud pošlete milostný dopis přes třídu a učitel Vás při tom přistihne, v žádném případě není možné, aby učitel přečetl dopis nahlas, ani aby k tomu nutil Vás. To platí v zásadě pro všechny zprávy, které se předávají či jinak posílají po třídě (pokud se to pořád ještě dělá). Hlasité čtení porušuje Vaše právo na ochranu soukromí i listovní tajemství.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školství, mládeže
a tělovýchovy

Příklad: Jeníček a Mařenka si v hodině němčiny předávají milostné dopisy. Učitelka paní Ernsthafťová je před třídou přečte.

Tento postup není právně v pořádku. Učitel nesmí číst soukromé texty. Postačuje, pokud paní Ernsthafťová dopisy sebere a žáky napomene, aby dále nenarušovali výuku. Pokud se bude takové chování opakovat, může dát Jeníčkově s Mařenkou poznámku. Předčítání dopisů rozhodně není výchovným ani vzdělávacím opatřením.

17. Můžou Vás učitelé přesazovat?

Ano. Učitelé mohou stanovit nebo změnit zasedací pořádek, a to i proti vůli jednotlivých žáků. Ti, kteří s tím nesouhlasí, mají v podstatě smůlu. Důvodem je to, že neexistuje žádné právo žáka vybrat si vlastní místo. Přidělení místa spadá spíše do oblasti „vnitřní organizace školy“.

Ani toto právo učitel nemůže zneužít. Pokud není spravedlivý důvod pro přesazení (např. že rušíte), k přesazení by dojít nemělo. Až skandálně protiprávní a nemravné by např. bylo, pokud by si učitel pan Zloun usmyslel, že přesadí Aničku Brillovou, která špatně vidí, do zadní lavice, protože se mu na ni špatně kouká (a na místo ní dopředu posadí svou oblíbenkyni Kláru Schickovou).

18. Může Vám učitel odepřít účast na třídním výletě nebo na exkurzi?

Třídního výletu i exkurze se zpravidla můžou zúčastnit všichni žáci třídy. Výlety i exkurze jsou významné také tím, že posilují třídní kolektiv. Žák, kterému učitel zakáže se účastnit, se může snadno dostat do role outsidera.

Na druhou stranu učitel si musí být jistý, že ho účastníci výletu budou respektovat a poslouchat. Učitel odpovídá za to, že se všichni žáci z výletu v pořádku vrátí.

Proto může učitel vyloučit žáka z třídního výletu, pokud se důvodně obává, že by tento žák mohl působit problémy. Je to ale významný zásah do žakových práv. Tento zákaz tak musí být opřen o to, že se daný žák již v minulosti dopustil závažných prohřešků (a zároveň i o zkušenost, že žák obvykle nereaguje na napomenutí a výtky).

Učitel, resp. škola by se v ideálním případě měla pokusit najít kompromisní řešení s rodiči žáka. Bylo by například možné, aby výtržníka na výletě doprovázela další osoba.

19. Smí učitel přetáhnout hodinu?

Přetáhnout hodinu je dovoleno, pokud to slouží pedagogickému účelu a pokud přetažená hodina nezasahuje do dalšího vyučování – v pořádku bude, pokud např. lze započaté téma dokončit během minuty, popř. pokud je ještě potřeba studentům zadat úkoly. Není však přípustné přetahovat bezdůvodně. Zároveň není možné přetahovat tak dlouho, že by celá třída přišla o velkou přestávku, popř. že by celá třída zůstala „po škole“.

20. Můžou žáci jíst nebo pít o hodině?

Pouze pokud to učitelé dovolí (např. se žáci základní školy mohou učit o zdravé výživě při společné snídani).

Učitel ale může během vyučování zakazovat žákům jíst, a to proto, že jídlo obecně nepříspěvá k lepší výuce, ale spíše rozptyluje a může i vyrušování ostatní žáky (typicky šustěním). A lze ho odložit až na přestávku.

Na otázku, jestli může učitel zakázat žákům o hodině i pít, neexistuje úplně jednoznačná odpověď. Pití je také základní lidskou potřebou. Na druhou stranu učitel ani ostatní žáci nemusí tolerovat to, když žák každých pár minut hlasitě mlaská, usrkává z brčka nebo z poloprázdné plastové láhve. Měla by se tedy najít zlatá střední cesta – studenti a žáci můžou pít, ale nesmí tím rušit ostatní spolužáky ani jinak zasahovat do jejich práv.

Obecné shrnutí závěrem

Třída = chaos, děti po sobě křičí a házejí po sobě tužky a papírové kuličky. Učitelovy pokusy o uklidnění selhávají. Učitel proto přistoupí k řešení: nejhlasitějšího vůdce vyloučí ze třídy a zamkne ho ve vedlejší učebně [2] ... Učitelé rozhodně nemají lehkou práci. Někteří z nich proto dělají věci, které podle zákona dělat nesmějí. Důvodem je obvykle to, že ani sami učitelé mnohdy nevědí, co je vlastně povoleno a co už ne. V tomto článku jsme si ukázali, kam až může Váš učitel či učitel Vašich dětí zajít.

Základním právem učitelů je dávat žákům pokyny. To obecně znamená, že studenti musí dělat to, co jim učitelé řeknou. Takováto součinnost je koneckonců základním předpokladem pro to, aby učitelé mohli plnit své povinnosti a aby byla zajištěna bezpečnost žáků. Toto právo má samozřejmě svoje hranice. Učitelé ale nesmějí dávat dětem pokyny, které jsou v jejich osobním zájmu, například nesmí posílat žáky na nákup do supermarketu.

Obecně lze říci, že učitel musí vždy postupovat tak, aby mohl své jednání obhájit. To znamená zejména to, že jeho vzdělávací i výchovná opatření musí dávat pedagogický smysl a nesmí nepřiměřeně zasahovat do práv žáků. Jak se konkrétně tyto principy projevují, jsem postupně popsal ve dvou dílech tohoto našeho seriálu.

[1] Leda by se jednalo o písemky, které zahrnují velké množství učiva, které vyžadují delší přípravu – tedy typicky nechvalně proslulé čtvrtletky, pololetky atd.

[2] Toto řešení není v pořádku a opět hraničí s porušením trestního práva.